

Наукова конференція в Ужгороді

Протягом трьох днів — з 12 по 14 травня 1970 р. — тривали засідання чергової XIV наукової конференції Інституту археології АН УРСР, яка за традицією проводиться через кожні два роки. Ця конференція, присвячена 100-річчю з дня народження В. І. Леніна та 25-річчю воз'єднання Закарпаття з Радянською Україною, відбулась в Ужгороді. В її організації найактивнішу участь взяв Ужгородський державний університет.

Серед присутніх були численні делегації археологів та істориків України, Москви, Ленінграда, Мінська, Єревана та інших міст нашої країни, представники Словацької Академії наук — всього понад 150 осіб.

У своєму вступному слові директор Інституту археології АН УРСР член-кореспондент АН УРСР Ф. П. Шевченко зазначив, що проведення конференції в Ужгороді буде стимулом для ще більшого розширення археологічних досліджень в Закарпатті та інших західних областях України, де з глибокої давнини зрещувалися культурні впливи Сходу і Заходу.

На пленарних засіданнях було заслухано сім доповідей. Розквіт економіки і культури Закарпаття за роки Радянської влади яскраво висвітлив голова Закарпатської обласної Ради депутатів трудящих В. П. Русин. Він всебічно розкрив соціально-економічні процеси в краї після воз'єднання з Радянською Україною, які зумовили його небувале господарське й культурне піднесення. В доповіді члена-кореспондента АН УРСР С. М. Бібікова (Київ) «Ленінські ідеї і нові напрямки в археологічній науці» було наголошено на необхідності використання ленінської історичної спадщини для розробки методології і методики археологічних досліджень і створення нових напрямів у цій галузі. Користуючись методом палеоекономічного моделювання, доповідач більш широко і предметно охарактеризував особливості стародавнього землеробства й общинного ремесла, а також вказав на важливу роль демографічних досліджень, зокрема у визначенні густоти населення трипільської культури III тисячоліття до н. е. І. Г. Підплічко (Київ) ознайомив з новими матеріалами до вивчення пам'яток пізнього палеоліту України, одержаними в результаті розкопок в с. Межирічі поблизу Канева. Ці дані є підставою для реконструкції жител верхнього палеоліту на території Української РСР.

Є. А. Балагурі (Ужгород) виступив в доповіддю «Археологічні дослідження на Закарпатті за 25 років Радянської влади». За цей час тут вивчалися пам'ятки палеоліту, бронзи, раннього заліза, слов'янські і давньоруські поселення та могильники. У фондах Державного краєзнавчого музею в Ужгороді є одна з найкращих збірок бронзових виробів кінця II—I тисячоліття до н. е. Локалізація цих предметів в межах поширення певних археологічних культур — важливе завдання в галузі первісної археології краю. Доповідач підкреслив перспективність дальшого дослідження слов'янських пам'яток в Закарпатті.

О. П. Черниш (Львів) підсумував результати вивчення багаточисельних палеолітичних стоянок Подністров'я. Створено стратиграфічні колонки, які дозволяють визначити хронологію не тільки пам'яток палеоліту Подністров'я, а й Центральної Європи.

Значний інтерес викликала доповідь М. К. Каргера (Ленінград) «Пам'ятки галицько-волинської архітектури XII—XIII століть у світлі нових архітектурно-археологічних досліджень». Проаналізований автором матеріал говорить про високу майстерність представників галицької архітектурної школи.

Перспективи вивчення середньовічних пам'яток України висвітлив Р. О. Юра (Київ), який показав їх значення для розкриття шляхів формування української народності. Дослідження з історії матеріальної культури XIII—XVIII ст., які розгорнув в останні роки Інститут археології АН УРСР, значно поповнять джерела, що характеризують соціально-економічні процеси того періоду.

На конференції працювало сім секцій, на яких було заслухано 94 доповіді і повідомлення. На секції кам'яного віку обговорювалися дев'ять виступів: В. М. Гладиліна (Київ) і П. П. Сови (Ужгород) «Ранній палеоліт Закарпаття»; С. В. Смирнова (Київ) і П. П. Сови «Пізньопалеолітичні пам'ятки Закарпаття»; В. Ф. Петруня (Кривий Ріг) «Геоморфологічні і геологічні умови палеоліту Закарпаття»; М. К. Анісюткіна (Ленінград) «Середньопалеолітична стінківсько-друїторська єдність на території Західної України та Південно-Західної Молдавії»; Ю. Г. Колосова (Київ) «Нові муст'єрські місцезнаходження в Криму»; І. Г. Шовкопляса (Київ) «Господарсько-побутові комплекси Добранічівської стоянки»; М. І. Гладких (Київ) «Характер відмінностей крем'яного інвентаря господарсько-побутових комплексів Добранічівської стоянки»; В. Н. Станко (Одеса) «Проблема кукренської культури».

Учасники секції ознайомились з палеолітичними пам'ятками Закарпаття, зокрема пізнюашельським місцезнаходженням Рокосове поблизу м. Хуста та пізнюопалеолітичними стоянками Берегове I і Берегове II.

На секції енеоліту прослухано 11 доповідей і повідомлень: Т. Г. Мовші (Київ) «Локальні групи та хронологія пізнього Трипілья»; В. Г. Збеневича (Київ) «Хронологія пізнього Трипілья»; І. І. Зайця (Вінниця) «Трипільське поселення Клишів»;

В. О. Круца (Київ) «Пізнотрипільське поселення з штучними укріпленнями біля с. Козаровичі на Дніпрі»; О. В. Цвек (Київ) «Нові дані про трипільські племена в басейні рік Росі та Гнилодо Тікича»; С. Шишка (Нітра, ЧССР) «Лужанська група в Східній Словаччині»; І. Л. Алексеєвої (Одеса) «Чоловічі статуєтки з трипільського поселення Олександрівка»; А. П. Йоґошевої (Москва) «Еволюція ранньотрипільської пластики»; В. М. Даниленка (Київ) «Первісні Деметра та Артеміда в трипільському пантеоні»; Н. М. Виноградової (Москва) «Трипільські поселення фази Кукутені АВ на Дністрі»; К. К. Черниш (Москва) поділилася враженнями про археологічну подорож по Румунській Народній Республіці.

На секції епохи бронзи виступило 15 учасників конференції: І. К. Свешников (Львів) «Прикарпатська культура шнурової кераміки»; М. М. Чередниченко (Київ) «Євразійські псалії доби бронзи»; В. В. Отрошенко (Київ) «Семантика орнаментів на деталях кінської вузди сабатинівських поселень»; В. Ф. Клименко (Ворошиловград) «Розкопки курганів епохи пізньої бронзи біля м. Єнакієва»; А. Точек (Нітра, ЧССР) «Укріплення поселень епохи ранньої бронзи в Карпатській котловині»; С. І. Круц (Київ) «Деякі питання палеоантропології кемі-обинської культури»; І. М. Шарафутдінова (Київ) «Розкопки курганів біля с. Соколовка на Інгулі»; О. Г. Шапошникова (Київ) «Деякі висновки з вивчення пам'яток епохи міді — бронзи в Поінгуллі»; В. І. Нікітін (Миколаїв) «Деякі проблеми в дослідженні антропоморфних стел»; О. В. Кулішов (Ужгород) «Колекція бронзових виробів Березівського народного музею Закарпатської області»; С. М. Бібіков (Київ) «Походження пам'яток багатовалякової кераміки»; В. Ф. Петрунь (Кривий Ріг) «Проблеми петрографії кам'яних знарядь Закарпаття»; В. І. Саріаніді (Москва) «Розкопки пам'яток енеоліту і бронзи в Ірані та Афганістані»; М. М. Бондар (Київ) «Нові поселення епохи ранньої бронзи в районі Канева»; Е. А. Федорова-Давидова (Москва) «Східна група пам'яток ямної культури».

На секції ранньозалізного часу заслухано 13 доповідей: Б. А. Шрамка (Харків) «Розкопки пам'яток скіфського часу в басейнах Сіверського Дінця і Ворскли у 1969 р.»; О. І. Тереножкіна (Київ) «Киммерійський час (VIII — перша половина VII ст. до н. е.) на півдні Східної Європи»; О. М. Лескова (Київ) «Розкопки скіфських курганів біля Каховки»; Є. В. Черненко (Київ) «Роботи на скіфських курганах в зоні Краснознаменської зрошувальної системи в 1968—1969 рр.»; Г. Т. Ковпаненко (Київ) «Скіфські кургани біля с. Ковалівка на Нижньому Побужжі»; Г. І. Смирнкової (Ленінград) «Нові дослідження поселення Магала»; С. С. Березанської (Київ) «Південно-західні зв'язки білогрудівської культури»; Г. І. Мелюкової (Москва) «Датування і співвідношення культур початку залізного віку в Молдавії»; Л. І. Крушельницької (Львів) «Пам'ятки фракійського гальштату у Верхньому Подністров'ї»; В. А. Ільїнської (Київ) «Реконструкція скіфського кінського убору IV ст. до н. е.»; С. С. Бессонової (Керч) «Таврське поховання VI ст. до н. е. з некрополя античної Тірітаки»; Є. О. Петровської (Київ) «Датування пам'яток ранньозалізного віку у північній частині Правобережної Скіфії»; Т. Б. Барцевої (Москва) «Металургійні сплави на території Північного Причорномор'я в кінці I тисячоліття до н. е. і в перші століття н. е.».

На секції античної археології виступило 15 доповідачів: П. О. Коршиковський (Одеса) «Завдання і перспективи вивчення античних пам'яток Північного Заходу Української РСР»; К. С. Горбунова (Ленінград) «Роботи експедиції Ермітажу на острові Березань в 1969 р.»; Л. М. Славін (Київ) «Розкопки міських кварталів в районі Ольвійської агори»; Ю. І. Козуб (Київ) «Поховальний обряд Ольвії в перші століття н. е.»; А. С. Русяєва (Київ) «Вотивні предмети Бейкушського пізньоархаїчного поселення»; Б. Д. Щелов (Москва) «Монети-стрілки»; Е. І. Соломонік (Сімферополь) «Нові епіграфічні пам'ятки Херсонеса»; Л. Г. Колесникова (Херсонес) «Антропоморфні надробки Херсонеса»; В. Н. Кадеєв (Харків) «Розкопки в портовому районі Херсонеса»; В. М. Даниленко (Сімферополь) «Розробка стратиграфії Херсонеса»; І. А. Антонова (Херсонес) «Дослідження оборонних стін Херсонеса»; С. Д. Крижицький (Київ) «Розкопки Тіри в 1969 р.»; І. Б. Клейман (Одеса) «Стратиграфія Білгород-Дністровського городища за розкопками 1965—1968 рр.»; В. М. Корпусова (Київ) «Результати розкопок некрополя біля с. Золоте в Криму»; М. М. Кобиліна (Москва) «Зображення Мойри в Північному Причорномор'ї».

На секції слов'янської археології на порядку денному було 12 доповідей і повідомлень: Є. В. Максимова (Київ) «Розселення зарубинецьких племен Подніпров'я в перші століття нашої ери»; Б. Хроповського (Нітра, ЧССР) «Розкопки слов'янської Нітри»; Г. М. Шовкопляс (Київ) «Ранньослов'янське поселення в Києві»; М. Б. Щукіна (Ленінград) «Кельто-дакійські пам'ятки рубежу нашої ери і липицька культура»; П. І. Хавлюка (Вінниця) «Слов'янське ремісничє селище в с. Поріївка Іллінецького району Вінницької області»; В. В. Седова (Москва) «Слов'яни та іранці в давнину»; Є. В. Махно (Київ) «Деякі питання етнічної інтерпретації поховань Компанійського могильника»; І. П. Русанової (Москва) «Пам'ятки празького типу на Україні і в Польщі»; Г. О. Вознесенської (Москва) «Техніка металообробки у племен зарубинецької культури»; Е. О. Симоновича (Москва) «Деякі типи ранньослов'янської кераміки»; В. Д. Барана (Київ) «Слов'яни у верхів'ях Дністра і Західного Бугу»; О. М. Мельниковської (Москва) «Долинське поселення на р. Сеймі»; А. Т. Сміленко (Київ) «Локальні варіанти ранньослов'янської культури Південно-Східної Європи»; Д. Т. Березовця (Київ) «Руси в Подніпров'ї».

На секції давньоруської та середньовічної археології заслухано 19 виступів: В. Д. Королюка (Москва) «Особливості формування державності і народності в Центральній та Східній Європі»; В. Й. Довженка (Київ) «Особливості розвитку феодалізму в Київській Русі»; П. О. Рапопорта (Ленінград) «Давньоруські житла на території Галицької та Волинської земель»; М. М. Кучінка (Львів) «Археологічні пам'ятки VI—XIII ст. в межиріччі Західного Бугу і Дністра»; С. О. Висоцького (Київ) «Докирилівська азбука в Софії Київській»; О. І. Рогова «Міжслов'янські зв'язки X—XII ст.»; С. Р. Кілієвич (Київ) «Дослідження ремісничого району давнього Києва»; А. С. Бугая (Київ) «Змійові вали»; Г. Ф. Соловйової (Москва) «Слов'янські пам'ятки кінця I тисячоліття н. е. на Лівобережжі Дніпра»; О. О. Ратича (Львів) «Стародавній Звенигород—столиця Звенигородського князівства у світлі археологічних досліджень 1965—1969 рр.»; О. М. Годованюк (Київ) «Найдавніші оборонні споруди на Замковій горі в м. Острозі»; Ф. М. Гуревич (Ленінград) «Реміснича корпорація давньоруського міста за історико-археологічними даними»; С. В. Арутюняна (Єреван) «Результати роботи Анбердської археологічної експедиції»; О. І. Домбровського (Сімферополь) «Поселення середньовічної Таврики»; І. Р. Могитича та Л. Дмитровича (Львів) «Обстеження замка в м. Ужгороді»; О. О. Карнобел (Чернігів) «Деякі нові відкриття в Чернігові у 1967—1968 рр.»; І. Ф. Тоцької (Київ) «До вивчення розпису галерей Софії Київської»; А. І. Романчук (Свердловськ) «Середньовічні амфори Херсонеса»; О. В. Сухобокова (Київ) «Населення Дніпровського Лівобережжя в другій половині I тисячоліття н. е.»

Обговорення доповідей проходило в формі жвавого обміну думками з приводу різних проблем стародавньої історії України та шляхів їх вирішення. Дискусія була корисною для присутніх.

На заключному пленарному засіданні директор Інституту археології АН УРСР Ф. П. Шевченко підвів підсумки роботи конференції. Учасники її ознайомились з деякими визначними археологічними та архітектурними пам'ятками Закарпаття, відвідали обласний краєзнавчий музей та чудовий етнографічний музей просто неба.

Л. М. СЛАВІН

Підготовка археологів в університетах України

Відповідальні завдання, що стоять перед радянською археологічною наукою, викликають зростаючу потребу в кадрах спеціалістів. Значний вклад у цю справу вносять учбові заклади Української РСР.

Кафедра археології, заснована 1 жовтня 1944 р. на історичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка,— єдиний на Україні спеціалізований учбовий центр по підготовці кадрів археологів, музейних працівників, який проводить навчально-виховну, учбово-методичну й науково-дослідну роботу в галузі археології. Групова підготовка студентів з цієї двопрофільної спеціалізації здійснюється з III курсу. Навчальний план кафедри передбачає викладання «Основ археології» на перших курсах і вісім спецкурсів: «Кам'яний вік, Бронзовий вік, Залізний вік, Антична археологія, Археологія давніх слов'ян, Давньоруська археологія, Основи нумізматики, Методика археологічних досліджень».

Вивчаються також допоміжні дисципліни (основи польових обмірювань, основи фотосправи тощо).

Важливе значення у вихованні майбутніх фахівців має навчально-виробнича практика — участь студентів в експедиціях протягом трьох літніх періодів. Проводяться також практикуми: два — в музеях Києва і один — у Москві та Ленінграді.

З 1953 р. кафедру археології перейменовано на кафедру археології та музеєзнавства. В рамках профілю музеєзнавства читаються чотири спецкурси: Історія і сучасний стан музейної справи; Методика експозиційної роботи; Методика екскурсійної роботи; Методика фондової роботи.

З метою більш поглибленого вивчення тієї чи іншої проблеми кафедра провадить факультативні спецкурси: Господарство давньої Русі; Архітектура давньої Русі; Археологія давньослов'янських племен; Археологія Скіїї; Вступ до історії мистецтва; Нові методи в археології; Сучасний стан і чергові завдання музейного будівництва на Україні та ін.

У підготовці молодих спеціалістів велику роль відіграє діяльність студентського археологічного гуртка. Найкращі доповіді включаються у порядок денний загальноуніверситетських студентських конференцій та щорічних всесоюзних конференцій студентів-археологів у Москві. На засіданнях гуртка неодноразово виступали провідні археологи України, Москви та Ленінграда, а також вихованці кафедри, які провели значні експедиційні відкриття. Ряду студентів, що брали участь у всесоюзних і республіканських